

Επίσκοπος Μπάτσκας Ειρηναίος: Ουδείς δικαιούται να «παίζει» με τη μακραίωνη κανονική τάξη της Ορθοδόξου Εκκλησίας

Στα τέλη Δεκεμβρίου 2020 ο ιεράρχης της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Σερβίας επίσκοπος Μπάτσκας Ειρηναίος παραχώρησε συνέντευξη στη σερβική εφημερίδα «Πετσάτ» («Τύπος»), όπου έθιξε θέματα όπως οι επιπτώσεις στην ενότητα της καθ' όλου Ορθοδοξίας των ενεργειών του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στην Ουκρανία και ο κίνδυνος, που ελλοχεύει για τη συνοδικότητα της Εκκλησίας από τις αντικανονικές αποφάσεις της Κωνσταντινουπόλεως. Προτείνουμε στους αναγνώστες μεταφρασμένα αποσπάσματα της συνεντεύξεως.

Η κατάσταση της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Σερβίας ήταν πάντοτε από ιστορική άποψη περίπλοκη και προέβλεπε την υπέρβαση δυσκολιών και δοκιμασιών, τόσο επιγείων, όσο και πνευματικών. Όσοι από καιρό προβληματίζονται για το μέλλον της Ορθοδοξίας, συζητούν συχνά για την εισαγωγή του νεοπαπισμού, πίσω από τον οποίο κρύβεται το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος. Όσον αφορά στο σχίσμα στην Ουκρανία, η Ορθόδοξη Εκκλησία της Σερβίας υιοθέτησε μια θέση, η οποία εδράζεται επί της κανονικής παραδόσεως. Ως εκ τούτου η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία

εξήρε τη θέση αρχής της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Σερβίας και του μακαριστού Πατριάρχη Ειρηναίου. Ωστόσο, ελληνόφωνες κατά τόπους Εκκλησίες (μολονότι όχι όλες), συμπεριλαμβανομένης εσχάτως και εκείνης της Κύπρου, συμμερίσθηκαν τη θέση του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίου, η οποία είναι τουλάχιστον προβληματική. Πώς βλέπετε την προοπτική εξελίξεως των γεγονότων, που προκάλεσαν ισχυρότατη αναστάτωση στον ορθόδοξο κόσμο;

Το πρόβλημα του «νεοπαπισμού», το οποίο αναφέρατε, δυστυχώς πράγματι υφίσταται. Σημειώθηκε η ακόλουθη εξέλιξη: το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως – η Μητέρα Εκκλησία για την Ορθόδοξη Εκκλησία της Σερβίας, πράγμα, που αποτελεί γεγονός, το οποίο δεν έχουμε δικαίωμα να λησμονήσουμε και ουδέποτε λησμονούμε – διέπραξε εισπήδηση στη δικαιοδοσία της Ρωσικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, «αποκαθιστώντας» σχισματικές κοινότητες στην Ουκρανία, ατυχώς, όμως, δεν έθεσε τέλος στο σχίσμα στην Ουκρανία, ούτε το απάλυνε, αλλά αντιθέτως, το εμβάθυνε και επεξέτεινε. Τα σχίσματα, τα οποία υφίσταντο έως προσφάτως στο έδαφος της Ουκρανίας, μεταφέρθηκαν από εκεί σε όλη την Ορθοδοξία. Διακόπηκε η κανονική και λειτουργική κοινωνία του Πατριαρχείου Μόσχας με το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, καθώς και με εκείνους τους Προκαθημένους και επισκόπους των Εκκλησιών, οι οποίοι θα αναγνωρίσουν τον αμετανόητο σχισματικό Επιφάνιο, ακριβέστερα, τον απλό πολίτη Ντουμένκο, ως νόμιμο μητροπολίτη Κιέβου και αυτοκέφαλο (!) Προκαθήμενο της Εκκλησίας στην Ουκρανία, όπου, παρά ταύτα, ζει και δρα ο έγκριτος και αναγνωρισμένος από τις κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες μητροπολίτης Κιέβου και πάσης Ουκρανίας Ονούφριος, στον οποίο υπάγονται περισσότεροι από εκατό κανονικοί επίσκοποι με περισσότερους από δεκαπέντε χιλιάδες ιερείς και δεκάδες εκατομμύρια πιστούς. Η μη συνοδική, μονομερής αναγνώριση των σχισματικών ομάδων προκάλεσε εν τω μεταξύ όχι μόνον σχίσμα μεταξύ των Εκκλησιών, αλλά και διαιρέσεις και τριβές στο εσωτερικό των Εκκλησιών, όπως μαρτυρούν οι διαμάχες μεταξύ των επισκόπων και θεολόγων στην Ελλάδα και την Κύπρο.

Στο πνευματικό και κανονικό χάος, που έχει τώρα διαμορφωθεί, η Ορθόδοξη Εκκλησία της Σερβίας, όπως σωστά παρατηρήσατε, ακολούθησε τη θέση αρχής της αδιαπραγμάτευτης προσήλωσης στη μακραίωνη κανονική τάξη της Ορθοδόξου Εκκλησίας, με την οποία ουδείς δεν έχει δικαίωμα να «παίζει». Το γεγονός, ότι μεμονωμένοι ερμηνεύουν αυτή τη θέση αρχής ως συμμαχία των μεν κατά των δε, είναι πρόβλημα της συνειδήσεώς τους και της χαρακτηριστικής γι' αυτούς προσεγγίσεως της Εκκλησίας. Δεν είμαστε εναντίον οποιουδήποτε και πολύ περισσότερο εναντίον του ενδόξου και μαρτυρικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, το οποίο το έτος 1219 χορήγησε στην Εκκλησία μας το αυτοκέφαλο καθεστώς και διέκρινε στον Άγιο Σάββα την προσωπικότητα, η οποία ήταν άξια να γίνει πρώτος αυτοκέφαλος Αρχιεπίσκοπος Σερβίας. Είμαστε, ωστόσο, κατά των ενεργειών, που απειλούν την ενότητα της Ορθοδόξου Εκκλησίας, είτε την παραβιάζουν ή, επίσης, θέτουν υπό αμφισβήτηση το κύρος της Ορθοδοξίας έναντι των ρωμαιοκαθολικών και ετεροδόξων χριστιανών γενικότερα.

Είναι δύσκολο να προβλέψουμε πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα στο μέλλον, αλλά αναλογιζόμενοι παρεμφερή στη βάση τους προηγούμενα από την ιστορία της Εκκλησίας, ελπίζουμε ότι στο ορατό μέλλον θα υπερκερασθεί η κρίση αυτή. Ο Θεός ας δώσει κατά το δυνατόν συντομότερο!

Ήδη στη Σύνοδο της Κρήτης υποδείξατε το απαράδεκτο των σύγχρονων προσπαθειών να δημιουργηθεί στην Ορθοδοξία θεσμός ενός είδους «Πάπα της Ανατολής» και μάλιστα δημοσιεύσατε κείμενο, όπου ασκείτε κριτική στην εν λόγω προσέγγιση. Ποια εκκλησιολογική θέση, κατά την εκτίμησή Σας, θα επέτρεπε να αποφύγουμε τους πειρασμούς όχι μόνον του συγκεντρωτισμού, αλλά και της αναρχίας;

Σε αυτή τη σύντομη ερώτηση θα μπορούσα να απαντήσω πολύ αναλυτικά, ώστε η απάντηση θα γέμιζε ολόκληρο το φύλλο της εφημερίδας «Πετσάτ». Εάν ανακεφαλαιώσουμε όσα έχουν γραφεί επί του θέματος, θα προέκυπτε όχι ένα βιβλίο, αλλά τόμοι ολόκληροι. Λαμβάνοντας υπόψη εδώ τον διαθέσιμο χώρο, θα περιορισθώ στη συμπύκνωση του θέματος στα βασικότερα σημεία του.

Ποια είναι στην ουσία η διαφορά της ορθόδοξης εκκλησιολογίας από τη ρωμαιοκαθολική, μολοντί και η μια και η άλλη αναγνωρίζουν το πρωτείο στην Εκκλησία; Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δέχεται το πρωτείο του επισκόπου Ρώμης – του Πάπα – ως πρωτείο *εξουσίας*, ως ύπατη αυθεντία κατά την έκδοση αποφάσεων, οι οποίες αφορούν στην Εκκλησία ως σύνολο. Ο Πάπας στέκει ουσιαστικά πάνω από τη Σύνοδο των επισκόπων: ακόμη και εάν συγκεντρώνονταν όλοι οι ρωμαιοκαθολικοί επίσκοποι και αποφάσιζαν κάτι, ο Πάπας έχει καταρχήν τη δυνατότητα να ασκήσει βέτο και να εκδώσει απόφαση κατά την κρίση του. Η διάρθρωση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας δύναται να αναπαρασταθεί σχηματικά ως πυραμίδα, στη βάση της οποίας ευρίσκονται οι πιστοί, πάνω από αυτούς οι ιερείς, πάνω από τους οποίους με τη σειρά τους είναι οι επίσκοποι και στην κορυφή της ο Πάπας. Αυτή η διάρθρωση έχει αποτυπωθεί στο γνωστό λατινικό ρητό «Roma locuta, causa finita» (η Ρώμη απεφάνθη, η υπόθεση έκλεισε). Για να πούμε την αλήθεια, η «πυραμιδοειδής» διάρθρωση της Εκκλησίας έχει σημαντικά χαλαρώσει, αν και δεν καταργήθηκε πλήρως κατά τη Β΄ Βατικανή Σύνοδο (1961 – 1965). Εκεί αναγνωρίσθηκε η αυθεντία της διδασκαλίας της Αγίας Γραφής και των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας, η οποία κατά παράδοση διασώθηκε και διαφυλάχθηκε στην Ορθοδοξία, ότι, δηλαδή, συγκροτεί Εκκλησία ο λαός του Θεού, που συμπεριλαμβάνει όλα τα μέλη της αδιακρίτως: επισκόπους, ιερείς, μοναχούς και πιστούς...

Σε αντιδιαστολή προς τη διάρθρωση της Ρωμαϊκής Εκκλησίας, η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν μοιάζει με πυραμίδα. Μάλλον θα της ταίριαζε η εικόνα μιας πολυκατοικίας, με πολλά διαμερίσματα και κατοίκους, όπου ο καθένας επιτελεί την ειδική του λειτουργία. Ιδιαίτερα σημαντική λειτουργία επιτελούν οι επίσκοποι. Επιλαμβάνονται των ζητημάτων κοινού εκκλησιαστικού ενδιαφέροντος στις Συνόδους και κανείς μάλιστα από τους επισκόπους, ακόμη και ο προεδρεύων της Συνόδου, δεν στέκει υπεράνω αυτής. Όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται είτε καθ' ομοφωνίαν, είτε διά πλειοψηφίας. Ο προεδρεύων δεν έχει δικαίωμα αρνησικυρίας και κατά τη ψηφοφορία μπορεί να μειοψηφήσει, αλλά τούτο δεν του αφαιρεί το αξίωμα του πρώτου μεταξύ των συνεπισκόπων. Το πρωτείο του δεν είναι πρωτείο εξουσίας, αλλά πρωτείο τιμής. Είναι πρώτος, αλλά όχι ο πρώτος εκτός ή υπεράνω της Συνόδου, *αλλά ο πρώτος στη Σύνοδο*, «πρώτος μεταξύ ίσων» (*primus inter pares*) και ουδόλως «πρώτος άνευ ίσων» (*primus sine paribus*), κάτι το οποίο επί αιώνες διεκδικεί ο επίσκοπος της «πρεσβυτέρας» Ρώμης, αλλά εσχάτως και ο επίσκοπος της «Νέας Ρώμης», δηλαδή της Κωνσταντινουπόλεως, της Βασιλεύουσας, σημερινής Ιστανμπούλ.

Οι διεκδικήσεις και των δύο είναι απαράδεκτες για την ορθόδοξη κατανόηση της φύσεως και της

διαρθρώσεως της Εκκλησίας. Κατά τον 28^ο κανόνα της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου, ο επίσκοπος Νέας Ρώμης απέκτησε τα ίδια «πρεσβεία τιμής», που απολάμβανε ο επίσκοπος Ρώμης στην ενιαία ακόμη τότε Εκκλησία, καίτοι κατά την απarίθμηση ή στα *δίπτυχα* κατείχε τα δευτερεία μετά τον επίσκοπο Ρώμης, διότι το ρωμαϊκό πρωτείο ήταν αρχαιότερο και ανάγεται στην αποστολική εποχή. Σε κανέναν εκ των δύο ο κανών δεν αποδίδει πρωτείο εξουσίας. Αυτή η έννοια λείπει πλήρως από τους κανόνες της Εκκλησίας. Κοντολογίς, η Εκκλησία χαρακτηρίζεται περισσότερο από τη «συνοδικότητα» και όχι από τη μοναρχία. Οι σχέσεις μεταξύ του πρώτου επί τιμής επισκόπου και της επισκοπικής συνελεύσεως, ξεχωρίζοντας για το δυναμισμό τους, διαμορφώνονται κατά τη μόνη δυνατή τάξη, η οποία καθορίζεται από τον 34^ο Αποστολικό κανόνα: ούτε ο πρώτος μπορεί να αποφασίζει μονομερώς, χωρίς τη Σύνοδο, ούτε η Σύνοδος η ίδια, χωρίς τον πρώτο επίσκοπο. Η θεανθρώπινη ισορροπία και αρμονία διακρίνουν όχι μόνον το Πρόσωπο του Χριστού, αλλά και το Σώμα Του, δηλαδή την Εκκλησία του Θεού. Η ταπεινή μου τελική απάντηση στην ερώτησή σας έχει ως εξής: για τη μεγάλη κιβωτό της ιστορίας, η οποία ονομάζεται Εκκλησία, η *συνοδικότητα* είναι η μόνη δυνατή οδός μεταξύ της Σκύλλας του συγκεντρωτισμού και της Χάρυβδης της αναρχίας.

Συνεχίζονται τα προβλήματα του σχίσματος και της προκληθείσας αποδυναμώσεως της εκκλησιαστικής ενότητας, τα οποία σε παγκόσμιο επίπεδο, με παρέμβαση ξένων και κυρίως δυτικών δυνάμεων, κατάφεραν βαρύ, ιστορικό πλήγμα σε όλη την Ορθοδοξία. Τίποτε δεν εμποδίζει την περαιτέρω ανάδειξη νέων μη κανονικών ανεξαρτήτων Εκκλησιών μετά τη δημιουργία της λεγόμενης «Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας». Αυτές οι διαδικασίες απειλούν και την Ορθόδοξη Εκκλησία της Σερβίας και ιδίως την Ιερά Αρχιεπισκοπή Αχρίδας και την Ιερά Μητρόπολη Μαυροβουνίου και Παραθαλασσίας. Μπορούμε άραγε να πούμε ότι ο προαναφερθείς κίνδυνος σε σχέση με την Ιερά Μητρόπολη Μαυροβουνίου και Παραθαλασσίας έχει σήμερα αντιμετωπισθεί με ασφάλεια και υπ' αυτήν την έννοια μπορούμε ήσυχα να ατενίζουμε το μέλλον;

Οι περιστάσεις είναι τέτοιες, ώστε από τη «διπλωματική γλώσσα» και τους ευφημισμούς δεν υπάρχει σήμερα μεγάλο όφελος. Βεβαίως, και καλύτερα και κομψότερα θα ήταν να μεταχειριζόμαστε όσο το δυνατόν λεπτότερες εκφράσεις, τούτο, όμως, έχασε κάθε νόημα μπροστά στη σαρωτική διπλωματία της «μπουλντόζας». Το ακόλουθο παράδειγμα δείχνει πώς τούτο εφαρμόζεται στην πράξη. Ο πρόεδρος της Συνόδου μιας εκ των κορυφαίων Ορθοδόξων Εκκλησιών, όπως και η πλειονότητα της ιεραρχίας, του κλήρου, των μοναζόντων και του λαού, δεν ήταν καθόλου ενθουσιασμένοι με τις αποφάσεις της Μητρός-Εκκλησίας της, του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, που ελήφθησαν λόγω της εκκλησιαστικής κρίσεως στην Ουκρανία, μεταξύ αυτών και οι ήδη εφαρμοσμένες, διά των οποίων η κρίση δήθεν αντιμετωπίζεται και η ενότητα της Ορθοδοξίας στη χώρα αποκαθίσταται. Στην πραγματικότητα είναι πασίγνωστο ότι οι εσπευσμένες αποφάσεις και τα αντικανονικά μέτρα όχι μόνον δεν εξασφάλισαν θεραπεία του σχίσματος στην Ουκρανία, αλλά οδήγησαν στην περαιτέρω εμβάθυνσή του και στη συνέχεια προκάλεσαν διχασμό και μεταξύ επί μέρους Ορθοδόξων Εκκλησιών και στο εσωτερικό ενίων εξ αυτών. Έτσι φαίνεται πως θα συνεχιζόταν έτι περαιτέρω, καθώς παρατεινόταν η σιωπή του έγκριτου Αρχιεπισκόπου, εάν στη σκηνή δεν ανερχόταν αίφνης ο κύριος Μπράουνμπεκ, πρέσβης των ΗΠΑ, ο οποίος έχει καθήκον να παρακολουθεί την κατάσταση των θρησκευτικών ελευθεριών όχι μόνον στο έδαφος της χώρας του, αλλά και σε άλλες συντεταγμένες (σημ. Λόγος γίνεται για τον Σαμ Μπράουνμπεκ, ο οποίος από

το 2018 επιβλέπει στο αμερικανικό Στέιτ Ντιπάρτμεντ ζητήματα ελευθερίας του θρησκεύεσθαι παγκοσμίως). Μετά από επτά-οχτώ επισκέψεις του και συνομιλίες με τον Αρχιεπίσκοπο, πιθανώς για θέματα θεολογικής επιστήμης και ιδίως, τα προβλήματα του κανονικού δικαίου, στη θέση του Αρχιεπισκόπου και της οικείας αυτού Συνόδου σημειώθηκε αίφνης απότομη στροφή 180° μοιρών. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα; Η ακαριαία τυπική αναγνώριση της σχισματικής δομής στην Ουκρανία ως γνήσιας Εκκλησίας, παρά την αντίθετη θεώρηση της υποθέσεως από πολλούς έγκριτους κανονολόγους και θεολόγους της Εκκλησίας αυτής!

Παρόμοιες σκηνές εκτυλίχθηκαν και κατά τη διάρκεια συναντήσεων Αμερικανών επισήμων με Προκαθημένους και υψηλούς εκπροσώπους ακόμη μερικών άλλων Ορθοδόξων Εκκλησιών. Ενεργώντας εν ονόματι του πράγματι μεγάλου και ισχυρότατου κράτους τους, οι εν λόγω επίσημοι αποκάλυπτα και δημοσίως παρεμβαίνουν στα εσωτερικά θρησκευτικά και κανονικά προβλήματα μεμονωμένων κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών, παρόλο που αυτή η δραστηριότητα δεν συνάδει με το πνεύμα και το γράμμα του δημοκρατικού Συντάγματος της οικείας αυτών χώρας. Δεν θέλω να εκλαμβάνονται τα λόγια μου ως υπαινιγμοί ή ανεδαφικά συμπεράσματα. Δεν θέλω με τα λεγόμενά μου να προσφέρω συχωροχάρτι σε εκείνους τους υπεύθυνους εκπροσώπους της Εκκλησίας, οι οποίοι, κατά τη γνώμη μου, με ελλιπή υπευθυνότητα παρακολουθούν τους κινδύνους και τους πειρασμούς στον τομέα των προβλημάτων της εκκλησιαστικής ενότητας. Μόνον μεταφέρω όσα ο ίδιος διαβάζω, βλέπω και ακούω. Θέλω, όσο μπορώ, να υπηρετήσω την αλήθεια *sine ira et studio* («άνευ οργής και αιρέσεως»).

Όσον δε αφορά το καθεστώς της αυτόνομης Αρχιεπισκοπής της Αχρίδας μας και της επαρχίας (ή μητροπόλεως) Μαυροβουνίου και Παραθαλασσίας, πιστεύω ότι θα διατηρηθεί όπως είναι τώρα και όπως καθορίστηκε στον Τόμο της Κωνσταντινουπόλεως από το 1922 και όπως επισφραγίσθηκε επίσης και από την πανορθόδοξη συναίνεση. Το τίμημα της ενότητας της Τοπικής μας Εκκλησίας είναι πολύ υψηλό. Δεν πρέπει να λησμονούμε ούτε τις υπέρ ενότητος της Εκκλησίας ταλαιπωρίες και την ιώβειο υπομονή του Αρχιεπισκόπου Αχρίδος Ιωάννη, ούτε τον αγώνα και την τόση υπομονή του μακαριστού μητροπολίτη Αμφιλοχίου, ο οποίος εκοιμήθη πρόσφατα, υπέρ της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Σερβίας και της ελευθερίας της.